

ASPECTE PRIVIND PREZENȚA ORGANIZATORICĂ A PARTIDELOR BURGHEZE ÎN JUDEȚUL CONSTANȚA (1918—1938) (I)

STOICA LASCU

În ultimii ani, eforturile conjugate ale cercetătorilor istoriei României moderne au vizat, între alte preocupări majore, și descifrarea unei componente intrinsece și atribut esențial al regimului burghezo-democratic din segmentul de timp cuprins între cele două războaie mondiale — este vorba despre activitatea partidelor politice, atât ale clasei muncitoare¹, cât și ale claselor conducătoare în societatea românească a acelor ani, acestea din urmă „înfrurind evoluția economică și social-politică (și) au imprimat anumite caracteristici democrației burgheze din România“².

¹ În rîndurile de față — ținînd seama de spațiul restrîns avut la dispoziție —, ne vom limita investigația la aria tematicii precizate în titlu, despre activitatea organizațiilor politice ale clasei muncitoare în județul Constanța, scriindu-se deja substanțiale studii; vezi, în acest sens, I. Lungu, I. Bitoleanu, Gh. Dumitrașcu, Gh. Lotcă, M. Stanciu, *Momente din mișcarea comunistă și muncitorească în județul Constanța*, Constanța, 1971, pp. 45—143; I. Ardeleanu, *Din activitatea organizației regionale P.C.R. Dobrogea (1934—1944)*, în „Peuce“, 2, 1971, pp. 357—362; A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *Istoria românilor dintre Dunăre și Mare. Dobrogea*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1979, pp. 329—332, 338—340; S. Tavitian, *Mărturii peste timp*, Editura politică, București, 1982, passim; I. Stoian, *Județul Constanța în contextul istoriei patriei*, în „Anale de istorie“, XXV, nr. 5, 1979, pp. 50—53; St. Lascu, *Contribuții la cunoașterea mișcării muncitorești dobrogeene. Aspecte ale activității organizațiilor social-democrate în perioada interbelică*, în *Comunicări de istorie a Dobrogei*, 2, M.I.N.A.C., Constanța, 1983, pp. 269—283; Idem, *Repere ale unui trecut glorios*, în „Tomis“, XVI, nr. 2, 1981, pp. 12, 14; vezi și Val. Ciorbea, *Dobrogea între anii 1918—1944. Contribuții la cunoașterea problemelor economice, sociale și politice*. Rezumatul tezei de doctorat, Universitatea „Al. I. Cuza“, Iași, 1982, pp. 15—16.

² A. Petric, Gh. I. Ioniță, I. Cîrțînă, I. Scurtu, Gh. Z. Ionescu, E. Popescu, V. Budrigă, D. Smîrcea, *Istoria României între anii 1918—1981*, Editura didactică și pedagogică, București, 1981, p. 47.

Ca și în restul țării, viața politică și socială în județul Constanța a stat sub urmările decisive și benefice ale desăvirșirii statului național unitar, prin Marea Unire din 1918, și a celor două reforme fundamentale : acordarea votului universal și legiferarea reformei agrare ; în acest context, ea s-a desfășurat în coordonatele regimului social-politic interbelic burghezo-democratic, în cadrul căruia „Sistemul partidelor politice a suferit modificări importante, caracterizate prin dispariția partidelor conservatoare, întărirea partidului politic al mării burghezii, apariția de noi formațiuni politice burgheze, afirmarea cu putere a partidului politic al clasei muncitoare“³. În scurta sinteză de față, dat fiind spațiul restrâns existent, ne vom limita a puncta prezența organizatorică a partidelor burgheze în județul Constanța în perioada interbelică, după ce, cu alt prilej, am semnalat începuturile activității acestora prin înființarea organizațiilor locale în anii 1908—1910⁴.

În răstimpul istoric menționat, PARTIDUL NAȚIONAL — LIBERAL, „cel mai vechi și organizat partid al burgheziei române, cu cadre de partid proprii, experimentate în conducerea compartimentelor-cheie ale economiei și politicii, cu un patrimoniu material care întrecea pe al celorlalte partide burgheze luate la un loc“⁵, a căutat să găsească acele forme organizatorice și suport programatic capabile a mobiliza și atrage cât mai mulți membri și susținători, de ale căror voturi depindea prezența sa la putere.

Reprezentant al burgheziei comerciale și industriale, P.N.L. își va orienta munca organizatorică spre cetățenii municipiului Constanța, o bună parte dintre aceștia fiind tocmai comercianți și mici industriași. În toamna anului 1920 municipiul este împărțit în 19 sectoare, la care se adaugă și 5 ale comunelor suburbane, circumscripții ce aleg la 12 decembrie Delegația permanentă a municipiului. Aceasta era formată din vechile cadre care activaseră și înainte de război, respectiv profesorul Virgil Andronescu (președinte), financiarul C. Alimănișteanu (vicepreședinte), avocatul Vintilă Berberianu (secretar) și avocatul D. Țimiraș (secretar) ; ca membri figurau profesorii N. T. Negulescu și Gr. Roșu, avocații Paul Dobrescu și P. Nițescu și dr. N. Mărgărint. În cadrul ședinței de constituire a Delegației municipale, V. Andronescu declară că „introducerea votului obștesc în viața politică a statului român, tre-

³ I. Scurtu, *Viața politică din România, 1918—1944*, Editura Albatros, București, 1981, p. 41.

⁴ Vezi St. Lascu, *Crearea și activitatea organizațiilor județene Constanța ale partidelor politice (1908—1916)*, în *Comunicări de istorie a Dobrogei*, 2, M.I.N.A.C., Constanța, 1983, pp. 159—206 ; Idem, *Din istoria modernă a României : lărgirea exercitării de către locuitorii județelor Constanța și Tulcea a drepturilor politice constituționale*, în „Peuce“, IX, 1984, pp. 411—421.

⁵ M. Rusenescu, I. Saizu, *Viața politică în România, 1922—1928*, Editura politică, București, 1979, p. 141.

buie să ducă o lărgire și în organizarea P.N.L., printr-o adincă democratizare în viața lui și printr-o largă descentralizare în conducere”⁶.

În decembrie 1920 — după ce la alegerile parlamentare din acel an se prezentaseră dezbinați, I. N. Roman și M. R. Opreanu candidând în calitate de liberali-independentenți în cartel cu compromiși și muribunzii (politic) marghiłomanști — liberalii conștanțeni își desfășoară primul congres postbelic. La ordinea de zi s-a aflat „reorganizarea în spiritul noilor statute și pentru alegerea diferitelor comitete; singurul vorbitor la această manifestare este V. Andronescu, care expune pe scurt câteva considerații generale asupra programului partidului, adresînd o urare de bun venit „țărănimei dobrogene, muncitorilor, meseriașilor și, în fine, tuturor membrilor P.N.L. din Constanța”⁷. Principalul scop al congresului este, de fapt, alegerea organelor conducătoare județene, respectiv a Comitetului județean compus din 85 de membri aleși și 150 membri de drept (respectiv, membrii comitetelor de conducere ale sectoarelor municipale), la care se mai adaugă membrii comitetelor orașelor Medgidia (15, în frunte cu C. Golea și A. Oancea, foști și viitori primari), Hirșova (10, în frunte cu avocatul D. Gheorghiu, viitor primar și senator), Mangalia (în frunte cu avocatul N. Roșculeț, fost deputat), Cernavodă (în frunte cu Radu Iordăchescu, viitor primar), Cuzgun (atunci avea statutul de oraș, azi e comuna Ion Corvin). Delegația permanentă era compusă din 45 membri (cei mai mulți erau avocați și comercianți, trei erau căruțași, un lucrător, un țăran, preoți), în conducerea ei aflîndu-se V. Andronescu, președinte, C. Alimănișteanu și C. Golea, vicepreședinți, P. Dobrescu, secretar general, Gh. I. Popa, casier, C. Scărișoreanu, C. Oancea, Gh. Popa, N. T. Negulescu (prefect între 1922—1925), Al. Negrea, Osman Nuri, P. Bîrzan, P. Ciuperceanu, I. Mandai, V. Berberianu, P. Nițescu ș.a. În total, numărul membrilor Comitetului județean era de 440.

Între 1922—1925, liberalii conștanțeni s-au manifestat prea puțin în planul acțiunilor organizatorice și propagandistice de cîștigare a noi aderenți, atenția conducătorului acestora, primarul Virgil Andronescu, concentrîndu-se asupra problemelor de administrație municipală (semnificativ este și faptul că organizația nu-și avea un sediu sau club propriu, rarele întruniri ale conducerii desfășurîndu-se în casa președintelui ei din bd. Tomis nr. 119). De abia în noiembrie 1924 este adresată o chemare către membrii organizației conștanțene de către V. Andronescu pentru a „cerceta în amănunt mersul tuturor organizațiilor P.N.L. din județul nostru”⁸; prima întrunire are loc la Medgidia, la 14 decembrie (participă 300 de aderenți).

⁶ „Liberalul” (C-ța), IV, nr. 22, 19 decembrie 1920, p. 2; despre situația politică la Constanța în această perioadă, vezi I. Bitoleanu, *Situația politică din județul Constanța la sfîrșitul primului război mondial*, în *Comunicări de geografie și istorie. Sesiunea științifică 1969*, Institutul pedagogic de 3 ani, Constanța, 19 1, pp.

⁷ „Liberalul”, IV, nr. 23, 26 decembrie 1920, p. 1.

⁸ „Liberalul Constanței”, IX, nr. 26, 2 noiembrie 1924, p. 1.

Insuccesul liberalilor constănțeni în alegerile comunale și județene din 1925 va determina intervenția conducerii centrale. În toamna anului 1925 este trimis la Constanța, de către I. I. C. Brătianu, un fost și viitor ministru, omul politic Vasile P. Sassu, considerat între politicienii democrați ai partidului. El avea misiunea de a prelua șefia organizației locale, uzată în cei patru ani de guvernare, ai cărei conducători nu încurajau tinerii liberali dornici de afirmare, cadre dinamice și active. Acest act nu a fost realizat însă fără fricțiuni, căci „vechea gardă“ nu cedează ușor (influența în municipiu era deosebită) și diferite confruntări au loc între anii 1925—1928 : organizații liberale paralele, congrese ale acestora, atacuri reciproce în presă⁹. În final, în 1927 V. Sassu se impune ca președinte al *Comitetului județean* (va fi liderul necontestat al liberalilor constănțeni pînă la dispariția partidului de pe scena politică a țării), iar la 27 ianuarie 1928 dizidenții din jurul lui Andronescu (P. Dobrescu, St. Stănescu, Gr. Roșu), împreună cu acesta, sînt excluși din partid¹⁰.

Înconjurat de o pleiadă de tineri avocați (V. Bellu, R. Roșculeț, H. Grigorescu, Sc. Vulcan, Tr. Berberianu ș.a.), V. Sassu va organiza mai întîi organizațiile din județ, reorganizarea politică a municipiului Constanța avînd loc în septembrie 1929, cînd în prezența a peste 200 de membri se definitivează noile conduceri ale sectoarelor acestuia¹¹. În aprilie 1928 avusese loc inaugurarea noului local al Clubului național-liberalilor-constănțeni (în Piața Independenței)¹², pentru ca la începutul anului următor să fie votate, la 16 ianuarie, cele 23 de articole ale

⁹ Procesul-verbal de constituire a unui comitet de reorganizare a organizației constănțene a fost scris în seara zilei de 25 octombrie 1925 — așa cum mi-a relatat chiar cel care l-a întocmit (desigur, era inspirația lui V. Sassu), tînărul (pe atunci) avocat Scipione Vulcan (ulterior, ajutor de primar al Constanței între 1934 și 1941). În iunie 1926, la o agapă prietenească, V. Sassu insistă asupra necesității reorganizării național-liberalilor constănțeni, „pentru a reinvia timpurile de strălucite succese ale P.N.L. din localitate“ (Ibid., XI, nr. 487, 27 iunie 1926, p. 1). O revigorare a organizației se impunea, căci pierderea popularității liberalilor devenise un fapt real; astfel, la alegerile pentru Camerele Agricole, din toamna lui 1925, aceștia (cartelați cu averescanii), deși aflați la guvernarea țării, înregistrează un fiasco răsunător: obțin doar 4573 de voturi, față de aproape 12 000 ale opoziției național-tărăniste („Coasa“, (C-ța), III, nr. 11 și 12, 10 octombrie 1925, p. 4). Ca urmare a unei activități susținute din partea lui V. Sassu și a sprijinitorilor săi, pînă în ianuarie 1927 fuseseră deja reorganizate secțiile liberale din 72 de comune, din totalul de 99 existente („Viitorul“, XX, nr. 5672, 23 ianuarie 1927, p. 3).

¹⁰ Ibid., XXI, nr. 5.982, 30 ianuarie 1928, p. 3. În decembrie același an este exclus și avocatul I. N. Roman, figură aparte printre fruntașii național-liberali constănțeni (vezi St. Lascu, *Ioan N. Roman (1866—1931)*, în *Comunicări de istorie a Dobrogei*, I, M.I.N.A.C., Constanța, 1980, pp. 159—186.

¹¹ „Viitorul“ XXII, nr. 6.486, 25 septembrie 1929, p. 3. În noiembrie 1926 își reluase activitatea *Cercul de studii*, condus de profesorul N. T. Negulescu, fost prefect („Liberalul Constanței“, XI, nr. 504, 21 noiembrie 1926, p. 2).

¹² „Voința Dobrogei“, I, nr. 8, 15 aprilie 1928, p. 2.

Regulamentului organizației municipale Constanța a P.N.L. (președinte este V. P. Sassu, iar secretar general Sc. Huhulescu — fost țărănist)¹³.

La 3 noiembrie 1929 are loc congresul organizației județene Constanța a P.N.L., prilej cu care sînt votate statutele și alese organele de conducere. Județul era împărțit în sectoare politice (fiecare cuprindea mai multe comune); congresul era convocat o dată la 4 ani; municipiul Constanța era împărțit în 21 sectoare. Din Comitetul județean făceau parte 239 de membri (respectiv, 58 membri de drept, 99 președinți ai comitetelor comunale și 80 membri aleși). Din delegația permanentă făceau parte membrii biroului (V. Sassu, președinte, C. Golea și C. Alimănișteanu, vicepreședinți, R. Roșculeț, secretar general (din 1936 vicepreședinte al Adunării Deputaților, viitor membru al guvernului dr. P. Groza și șef al liberalilor tătărăscieni din județ), Alex. Dracopol (casier), cei șapte președinți ai circumscripțiilor din municipiu (dr. N. Mărgărint, D. Țimiraș, N. Roșculeț, cpt. N. Ștefan, S. Abdulachim, P. Nițescu, plus Sc. Huhulescu, secretarul organizației municipale, și Tr. Berberianu, casierul acesteia; de asemenea, din delegația permanentă mai făceau parte cei 8 șefi de sectoare județene, respectiv Iancu Jianu (Caraomer-Negru Vodă), V. Bellu (Caramurat-M. Kogălniceanu), Gh. Aldea (Mangalia), N. T. Negulescu (Cernavodă), A. Oancea (Medgidia), D. Gheorghiu (Hîrșova)¹⁴.

În timpul guvernării liberale din anii 1933—1937, liberalii constănțeni se vor manifesta prin numeroase acțiuni propagandistice și întruniri publice; la Constanța, o frumoasă activitate edilitară o va desfășura primarul Horia P. Grigorescu, în timp ce prefect va fi V. Bellu, nepot al „șefului“ V. Sassu, membru al guvernului. În noiembrie 1935 are loc următorul congres județean, principalul punct la ordinea de zi fiind alegerea (realegerea, de fapt) a Delegației permanente (formată din 60 persoane) și a Comitetului județean (format din 290 membri)¹⁵. În darea de seamă a secretarului general al organizației, R. Roșculeț (va fi ales acum vicepreședinte, funcția de secretar general revenind primarului Horia P. Grigorescu), se făcea mențiunea că membrii activi înscrși în partid în județul Constanța erau în număr de 8000¹⁶.

În perioada interbelică, organele de presă al național-liberalilor constănțeni vor fi „Liberalul“ (1920—1922), „Liberalul Constanței“

¹³ Vezi *Organizația Partidului Național Liberal din Municipiul Constanța. REGULAMENT*, Institutul de editură și arte grafice „Constanța“, f.a. /1932/, p. 3; municipiul era împărțit în 21 sectoare și 7 circumscripții.

¹⁴ Vezi *Statutele organizației Partidului Național-Liberal din municipiul și județul Constanța votate în unanimitate de congresul organizației în ședința de la 3 noiembrie 1929*, Institutul de arte grafice „Constanța“, Constanța, 1930, p. 8; în decembrie 1930 se desfășoară la Constanța un Congres regional național-liberal cu participarea liderilor Vintilă Brătianu, I. G. Duca, Gh. Tătărescu ș.a. („Viitorul“, XXII, nr. 6.861, 18 decembrie 1930, p. 3; „Ziua“ (C-ța), IV, nr. 750, 20 decembrie 1930, p. 1).

¹⁵ „Voința Dobrogei“, V, nr. 18, 10 noiembrie 1935, p. 2.

¹⁶ Ibid.

(1913—1928), „Viitorul satelor“ (1932—1933) și „Voința Dobrogei“ (1928—1938)¹⁷.

Celălalt important partid din perioada interbelică a fost PARTIDUL NAȚIONAL-ȚĂRĂNESC, înființat în octombrie 1926 prin fuziunea partidelor național — cu influență preponderentă în Ardeal — și partidul țărănesc, al cărui cîmp de activitate era în special în Muntenia, Moldova și Dobrogea¹⁸.

Deoarece partidul național nu a avut în județul Constanța decît o prezență onorifică (era condus de fostul conservator C. Pariano) — pînă la fuziunea din 1926 — trăind doar prin sporadice manifestări publice și prin prestigiul șefului său¹⁹, ne vom referi pe scurt la prezența organizatorică a partidului țărănesc, înființat pe plan național în decembrie 1918 de către învățătorul muscelan Ion Mihalache²⁰.

La Constanța, inițiativa înființării unei grupări țărănești revine tot unui învățător (prieten și coleg de școală normală cu fruntașul din Topoloveni), Vasile Lepădatu. Acesta adresează încă în ianuarie 1919 un apel țărănimii dobrogene, îndemnînd-o să se grupeze în jurul învățătorilor și preoților satelor²¹. Gruparea ca atare se constituie la 17 august 1919, cînd era publicat un alt apel către „Cetățenii orașului și județului Constanța“ în care, printre altele, se spunea: „un grup de oameni legați cu toată inima de pămîntul acestui colț de țară, a cărui iubire am dovedit-o printr-un trecut de muncă curată, ne-am strîns laolaltă într-o grupare pe care am numit-o „Țărănimea Dobrogenă“, pentru a ajuta la scoaterea țării din încurcăturile și prăpastia la care

¹⁷ St. Lascu, *Prezentarea presei locale interbelice în cadrul Muzeului de istorie națională și arheologie din Constanța (II)*, în „Revista muzeelor și monumentelor. Muzeu“, XVI nr. 2, 1979, p. 49. Sediul organizației se afla în Piața Ovidiu, deasupra fostei librării D. Nicolaescu, într-o clădire astăzi dezafectată (forma corp comun cu fostul Hotel „High Life“).

¹⁸ Vezi I. Scurtu, *Din viața politică a României. Întemeierea și activitatea Partidului Țărănesc (1918—1926)*, Editura Litera, București, 1975, passim; Idem, *Din viața politică a României (1926—1947). Studiu critic privind istoria P.N.Ț.*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1983.

¹⁹ În jurul acestuia se grupaseră cîțiva amici personali ce constituiau, de fapt, și Comitetul executiv: la 15 aprilie 1923, este aleasă componența acestuia, formată din C. Pariano, președinte (în anul următor va demisiona, apoi va reveni), avocații N. Timiraș și O. Berceanu, vicepreședinți, avocatul St. Ștefănescu, secretar, iar între ceilalți șase membri figuri cunoscute în viața publică și comercială locală erau ing. Jean Stoenescu-Dunăre și comerciantul Pincus Șapira. Desele certuri pentru funcții, în rîndurile pușinilor membri ai naționalilor, a determinat ziarul „Dobrogea jună“ din 13 februarie 1923 să-și intituleze sugestiv comentariul, pe marginea prezenței naționalilor la Constanța, *Unde ești Caragiale*.

²⁰ Prin 1906, o revistă constănțeană editată de un grup de învățători din școlile rurale (în frunte cu P. Ștefănescu-Dobromir) milita pentru organizarea țărănimii într-un propriu partid; este inserat, în acest sens, un articol semnat de „Mihalache Muscel“, intitulat *Organizarea țărănimii în partid țărănesc* (vezi „Răvașul nostru“, I, nr. 5, noiembrie 1906, pp. 1—8).

²¹ „Dobrogea jună“, XIII, nr. 10, 19 ianuarie 1919, p. 1.

a adus-o un politicianism sălbatic, nesățios și nenorocit“²². Semnatarii apelului sînt Sc. Vârnav²³ (fost prefect liberal antebelic, care nu va mai participa însă la viața politică, murind peste două luni), dr. Gh. Birzănescu, ziaristul Constantin N. Sarry (un timp — în 1919—1920 — ziarul acestuia, „Dobrogea jună“, va fi oficios al țărăniștilor constănțeni), Gh. Popa, Gh. S. Popescu, institutor, mîna dreaptă a lui Vasile Lepădatu, conducătorul de fapt al noii grupări politice ș.a. Prima organizație se constituie la 18 decembrie 1919, la Murfatlar (acolo era institutor V. Lepădatu)²⁴, pentru ca la 15 februarie 1920 Gh. S. Popescu, secretarul organizației din orașul Constanța să lanseze un manifest către „Iubiții tovarăși“, în care este explicat rostul partidului țărănesc, locul învățătorilor și preoților în viața publică.

În 1922, la alegerile parlamentare, țărăniștii constănțeni desfășoară o intensă propagandă²⁵ și este ales pentru prima dată un deputat țărănist în persoana lui Ion Mihalache. Un an mai tîrziu, la 15 martie 1923, adunarea generală întrunită în localul clubului din str. T. Vladimirescu nr. 1 (sediul unei școli) alege noul Comitet județean din care făceau parte, între alții, colonelul M. Ionescu-Dobrogianu (istoriograf și geograf al Dobrogei), președinte pînă la 16 aprilie acel an, dr. I. Teodorescu (șeful organizației municipale), Fr. Sachetti, Gh. Stețcu, Selim Abdulachim, Nicu Petru (avocat, prefect în timpul guvernărilor P.N.Ț.), Gh. S. Popescu, V. Lepădatu (liderul, în fapt, al țărăniștilor constănțeni), precum și cîțiva fruntași din comune, respectiv din Vlahchioi, Ostrov, Topraisar și Medgidia (Gh. Mihail). La această manifestare este prezent și dr. N. Lupu, care își arată mulțumirea pentru „felul cum se lucrează în județ“²⁶.

În anii ce urmează influența țărăniștilor sporește, mai ales la sate, exemplul elocvent în acest sens fiind obținerea majorității voturilor în

²² Ibid., nr. 42, 24 septembrie 1919, p. 15 (apelul este publicat pe întreaga pagină întii); vezi și Val. Ciorbea, *Activitatea organizațiilor din Dobrogea ale partidelor politice burgheze între anii 1918 și 1921*, în „Cercetări istorice“, IX-X, 1978—1979, p. 473.

²³ Despre acesta, vezi mai recent I. M. Ștefan, *Scarlat Vârnav*, în „Viața studentescă“, XXVIII, nr. 27 (999), 4 iulie 1984, p. 12 (cu unele date greșite privind aportul acestuia la modernizarea edilitară a Constanței).

²⁴ V. Ciorbea, *Op. cit.*; vezi și *Un jubileu gazetăresc. Trei decenii de dobrogenism*, Institutul de arte grafice al ziarului „Dobrogea jună“, Constanța, 1935, p. 88 („În Dobrogea jună“ din septembrie 1919 a apărut cel dintii manifest țărănist din țară, pentru ca cea dintii organizație țărănească din România a fost aceea a Partidului Țărănesc Dobrogean din Constanța (subl. n.-n.n.), fuzionată imediat cu mișcarea inițiată de dl. Mihalache“).

²⁵ Pentru a contrabalansa propaganda țărănistă, cu larg ecou în rîndurile sătenilor, autoritățile județene liberale se folosesc de faptul că sînt la putere și afișează publicații la primărie prin care se încearcă discreditarea „agenților partidului țărănesc ce răspindesc zvonuri alarmante și tendențioase (...), spre a zădărnici conștiința publică și a face adverse (sic!) Guvernului actual“ (apud Arhivele Statului Constanța, *Fond Primăria Sibioara*, dosar nenumărat/1922, nepăgănat).

²⁶ „Secera“ (C-ța), II, nr. 8, 15 aprilie 1923, p. 2.

alegerile din august 1925 pentru Camera agricolă, (în cartel cu naționalii), în condițiile în care liberalii se aflau la putere. Pe plan local, la Constanța, fuziunea cu naționalii și formarea organizației P.N.Ț. are loc la 7 februarie 1927²⁷, conducerea acesteia fiind practic în miinile foștilor țărăniști, V. Lepădatu fiind ales președinte, iar Gh. S. Popescu secretar general; naționalilor li se rezervă o onorifică și de complezență vicepreședenție prin avocatul I. Radovici. Prima întrunire publică a noului partid are loc la Constanța la 6 martie 1927, la manifestație participând 400 de persoane, în fața cărora vorbitorii afirmă că „dorința masei cetățenilor (era) ca cele două forțe să nu mai lucreze separat, căci de diviziunea lor a profitat intriga liberală pentru a-și asigura hegemonia politică în țară“²⁸.

Primul congres al organizației constănțene a P.N.Ț. are loc la 30 octombrie 1927, singurul punct la ordinea de zi fiind alegerea Comitetului județean (în deceniul ce va urma, anual se va desfășura un asemenea congres). Conform statutelor, sînt aleși 38 de membri din rîndurile celor 65 de delegați prezenți (la acea dată partidul avea 80 de organizații), figurile proeminente fiind V. Lepădatu, președinte, D. G. Rizescu și I. Radovici, vicepreședinți (primul va demisiona imediat în semn de protest față de intenția Comitetului de a mai coopta încă un al treilea vicepreședinte, în persoana avocatului G. Dobias — toți trei foști naționali), Gh. S. Popescu, secretar general, V. Fiacescu, Nicu Petre, avocații Dan Alecu (din noiembrie 1928 va fi desemnat ca secretar general, afirmîndu-se ca bun organizator), Al. Șteflea²⁹, A. Peride ș.a.³⁰. Din punctul de vedere al profesiunilor exercitate, membrii Comitetului județean al P.N.Ț. erau avocați (10), învățători (8), proprietari(2), comercianți (7), la care se adăugau cite un director de bancă, preot, doctor (M. Isăcescu), un meseriaș și un plugar (din Ovidiu). Constituirea Comitetului a consființit linia și voința impusă de V. Lepădatu, acuzat de adversarii neincluși în Comitet, că el „crede că singur D-sa deține toată știința, toată capacitatea, toată forța de muncă, pe toate terenurile și în toate împrejurările“³¹. De fapt, acest învățător pensionar avea să se remarce ca un om politic cu vederi democratice, antifascist convins³², un parlamentar ce va pleda pentru menținerea legalității în societatea

²⁷ „Dacia“ (C-ța), XXI, nr. 44, 26 decembrie 1934, p. 2.

²⁸ „Secera“, V, nr. 1, 1 aprilie 1927, p. 1.

²⁹ Vezi Al. Șteflea, *De ce sunt țărănist?* în „Dobrogea jună“, XXIII, nr. 11, 24 ianuarie 1927, p. 1.

³⁰ „Dreptatea“, I, nr. 16, 4 noiembrie 1927, p. 2.

³¹ *Explicațiunea rezultatului Congresului Partidului „Național-Țărănesc“ din orașul și județul Constanța delă 30 octombrie 1927*, Tipografia Curtji Regale F. Göbl Fii, București, 1927, p. 11 (este semnată această broșură, pe ultima pagină (13), de „Un grup de membri fondatori ai Partidului Național-Țărănesc“).

³² Vezi Șt. Lascu, *Repere ale unui drum glorios*, în „Tomis“, XVI, nr. 2 (143), 1981, p. 14 (în februarie 1936, el va declara revistei „România de la Mare“ că „Mișcarea hitleristă în Dobrogea este dăunătoare statului nostru“).

burgheză și ale cărei racile nu se va sfii a le arăta în Camera Deputaților, în repetate rânduri ³³.

În 1928, național-tărăniștii constănțeni organizează ample întruniri în campania de răsturnare a guvernului ; o delegație constănțeană participă la adunarea de la Alba Iulia, din mai ³⁴, în același an definitivându-se și constituirea organizației municipale Constanța (aceasta era împărțită în 15 sectoare și 5 circumscripții, pe lângă care se constituiau Case de sfat, „instituțiuni de propagandă și cultură, de educațiune socială“ ³⁵).

Principala formă de manifestare organizatorică a național-tărăniștilor constănțeni o constituia întrunirea anuală în congres (de obicei în luna noiembrie). În 1929, în darea de seamă prezentată de Dan Alecu se aprecia că partidul avea în organizațiile sale rurale și urbane circa 12 800 membri înscriși efectiv (din care 1200 în municipiul Constanța) ³⁶. La congresul din 2 mai 1936 ³⁷, se aprecia că numărul membrilor înscriși se ridicase la 15 689 (nota bene — național-tărăniștii se aflau în opoziție), iar cel al organizațiilor se cifra la 205 (în 1929 erau 127). Interesante aspecte se cuvin relevate — din aceeași perspectivă a prezenței organizatorice și a îmbunătățirii structurilor organizației — pe marginea raportului secretariatului, prezentat la cel de-al XIV-lea congres, din 8 noiembrie 1933 (din cei 253 membri-delegați ce trebuiau să participe, la ora deschiderii lucrărilor se aflau în sală doar 182). În

³³ Iată câteva dintre intervențiile sale în Camera Deputaților : la 1 martie 1934, face o interpelare „asupra regimului de ilegalități exercitat împotriva organizațiilor muncitorești din Portul Constanța“ (Arhivele Statului București, *Fond Președinția Consiliului de Miniștri*, dos. 1/1934, f. 134) ; la 20 decembrie 1935 ridică unele aspecte ilegale ale acapărării proprietății rurale în Dobrogea („Dezbaterile parlamentare“, nr. 19, 16 ianuarie 1936, *Ședința din 20 decembrie 1935*, p. 485), la 26 noiembrie 1934 a arătat unele iregularități în funcționarea Băncii Centrale Cooperative (Ibid., nr. 4, 1 decembrie 1934, *Ședința din 26 noiembrie 1934*, p. 26 ; cu alt prilej a denunțat creșterea continuă a scumpetei la Constanța (Ibid., nr. 27, 16 martie 1936, *Ședința din 24 februarie 1936*, p. 1.025) ; altădată, a abordat chestiuni de îmbunătățire a funcționării administrației locale, în folosul cetățenilor (Ibid., nr. 20, 22 februarie 1937, *Ședința din 27 ianuarie 1937*, p. 707) ș.a.

³⁴ D. Alecu, *Alba Iulia, 6 mai 1928*, Institutul de arte grafice al ziarului „Dobrogea jună“. Constanța, 1928, p. 6. Secretarul general al țărăniștilor constănțeni își făcuse debutul politic la 21 mai 1926, cu prilejul unei mari întruniri a opoziției antiliberale locale („Naționalul“ (C-ța), I, nr. 12, 23 mai 1926, p. 1).

³⁵ *Partidul Național Tărănesc. Organizația județului Constanța. REGULAMEN-TUL ORGANIZAȚIEI MUNICIPIULUI CONSTANȚA*, Institutul de arte grafice „Dobrogea jună“, Constanța, f.a. /1928/, p. 26. În ianuarie 1932, se va decide ca și organizarea partidului în județ să se facă pe sectoare (în număr de 15), de care răspundea câte un delegat („Dacia“, XIX, nr. 10, 2 ianuarie 1932, p. 2).

³⁶ Ibid., XVI, nr. 216, 10 noiembrie 1929, p. 3.

³⁷ „Ogorul“ (C-ța), III, nr. 3, 12 mai 1936, p. 2. Câteva zile mai târziu, la 17 mai, „La Constanța s-a dat semnalul marii bătălii pe care partidul național-tărănesc o începe“, în vederea răsturnării guvernului liberal ; au participat circa 20 000 de cetățeni care au defilat — pe sectoare — prin fața frunțașilor partidului (I. Mihalache, dr. N. Lupu, M. Popovici ș.a.) („Dreptatea“, X, nr. 2570, 19 mai 1936, p. 3).

raportul menționat, D. Alecu vorbește de „defectuoasa formă a descentralizării pe sectoare ; inițial, conducerea județeană pornise de la premisa „lăsării în sarcina șefului de sector viața politică la sate. Foarte ușor, foarte comod“, adăuga raportorul, căci „Șefii de sector locuiesc însă la Constanța“, situație ce făcea ca activitatea politică în sectoare să „lincezească“. Se revine, de aceea, la o propunere din 1931 a secretariatului ce prevedea „ca sectorul să fie condus de un comitet compus din președinții organizațiilor respective, iar secretarul comitetului să fie președintele organizației ce dădea numele sectorului“³⁸.

Spre deosebire de liberali, național-țărăniștii constănțeni — ai căror conducători erau intelectuali ieșiți din popor, cu vederi democratice și, în orice caz, nefasciste³⁹ — au încurajat mai mult atragerea tineretului în rîndurile organizației lor — țărani, muncitori din port, intelectuali (avocați, profesori, învățători, studenți). Încă în 1929 se pun bazele organizației județene a „Tineretului țărănist“ ; președinte este ales avocatul Al. Șteflea (în deceniul patru va fi membru al partidului comunist, desfășurînd o directă și susținută activitate antifascistă⁴⁰, fiind, totodată, deputat și membru în Delegația permanentă județeană, precum și comandant al gărzilor țărănești și director al oficiosului „Ogorul“), iar vicepreședinte studentul Val. Jipa⁴¹.

De remarcat aportul tinerilor național-țărăniști constănțeni la mișcarea respectivă pe plan național. La primul congres pe țară al Tineretului Național Țărănesc (T.N.Ț.), desfășurat la 23 martie 1930 la București, D. Alecu este ales unul dintre cei doi vicepreședinți ai Biroului, cooptat în Delegația permanentă a T.N.Ț., din al cărui Comitet

³⁸ „Ziua“, VII, nr. 917, 14 noiembrie, 1933, p. 2.

³⁹ În timpul desfășurării cunoscutelor alegeri parlamentare parțiale din Mehedinți, în februarie 1936, V. Lepădatu este desemnat asistent la urne în comunele județului ; pentru a face față „furiei și fărâdelegilor cuziste“, din județul Constanța s-au deplasat și 50 de național-țărăniști, „care să pună stavilă puhoiului năvălitor“ și „a face gardă delegatului la urne“ („Ogorul“, III, nr. 2, 12 martie 1936, p. 2).

⁴⁰ În decembrie 1936, el va fi unul dintre principalii inculpați în cadrul unui mare proces antifascist la Constanța, proces în care au apărut ca acuzați numeroși militanți comuniști și uteciști ce activau sub paravanul calității de membri național-țărăniști (vezi, pe larg, I. Lungu, I. Bitoleanu, Gh. Dumitrașcu, Gh. Lotcă, M. Stanciu, *Op. cit.*, pp. 107—120). Demn de relevat este atitudinea democratică a fruntașilor politici constănțeni, liberali (Horia P. Grigorescu, primarul municipiului în acel moment), național-țărăniști (V. Lepădatu, Gh. S. Popescu, pr. A. Popescu, ing. Val. Jippa, N. Petru, fost prefect), sau chiar argetoianiști (respectiv, șeful acestora, I. Teodorescu-Valahu, decanul Baroului) — toți depunînd mărturii favorabile acuzaților („Strălucitorul“, XIV, nr. 5 și 6, 20—30 decembrie 1936, p. 1).

⁴¹ „Dacia“, XVI, nr. 79, 20 aprilie 1929, p. 2 ; întrunirea avusese loc la sediul Casei de sfat a sectorului respectiv din str. Maramureș, colț cu str. Temișanei, prilej cu care D. Alecu conferențiază despre „Tineretul țărănist“ („Dobrogea jună“, XXV, nr. 88, 26 aprilie 1929, p. 1).

executiv mai făcea parte și Al. Șteflea (doi constănțeni din totalul de opt membri)⁴².

În anii ce au urmat însă, activitatea organizației T.N.Ț. Constanța nu se va face remarcată, astfel încît, în august 1934, aceasta se va reînființa ca atare. Din Biroul de organizare vor face parte studentul Mircea Brătuțu, funcționarul D. Denciu, învățătorul Gh. Homocea⁴³ și profesorul Victor Dușa (viitor și el utecist și comunist în ilegalitate, secretar al Regionalei Dobrogea a P.C.R. în anii războiului). Primul congres are loc în ianuarie 1935, cînd secretar general al T.N.Ț. Constanța este desemnat avocatul C. Dinu, pentru ca din martie 1936 cel care va conduce organizația, imprimîndu-i un pronunțat spirit antifascist, să fie V. Dușa, membru în Delegația permanentă a Comitetului județean al P.N.Ț.

Pentru mai buna organizare și educație politică a propriilor cadre, între 15 și 19 aprilie 1936 și-a desfășurat cursurile o școală de îndrumare a T.N.Ț., la care au ținut prelegeri fruntașii locali național-tărăniști. „Scopul acestei școli care a avut un efect imediat, trebuie privit sub 2 aspecte : 1) o îndrumare educativă cu caracter general a elementelor tinere și 2) cunoașterea acestuia tineret de către organele superioare cît și între ei“⁴⁴.

În cadrul organizațiilor P.N.Ț. și T.N.Ț. Constanța este demn de relevant faptul că aici au acționat, începînd cu 1935, sub paravanul calității de membri național-tărăniști, numeroși antifasciști constituiți — în fapt — în celule ilegale de comuniști și uteciști, la indicația Comitetului Regional Dobrogea al P.C.R. Nota distinctă, democratică și antifascistă, imprimată de către aceștia manifestărilor publice ale organizației național-tărăniste a fost deja relevată⁴⁵, semnificația ei meritînd un studiu aparte.

Organele de presă ale P.N.Ț. în județul Constanța au fost, succesiv, „Secera“ (1920—1927), „Zorile“ (1927—1928), „Naționalul“ și „Ordinea“ (ale grupării naționale, ambele ocazional apărute în 1926) și „Ogorul“ (1934—1938), în paginile acestuia din urmă regăsindu-se bogata activitate democratică și antifascistă a tineretului constănțean din anii '30 ; dintre ziarele independente ce apăreau la Constanța, o atitudine pro-național-tărănistă au manifestat-o mai ales „Dacia“ și „Ziua“. Sediul organizației județene s-a aflat în str. Plevnei nr. 4.

⁴² „Curentul“, III, nr. 783, 26 martie 1930, p. 5.

⁴³ Vezi Gh. Homocea, *Cuvînt către tineret*, în „Ogorul“, I, nr. 7, 14 iulie 1934, p. 1.

⁴⁴ Ibid., III, nr. 4, 5 iunie 1936, p. 1.

⁴⁵ Vezi, mai pe larg, S. Tavitian, *Op. cit.*, pp. 81—85 ; I. Stoian, *Op. cit.*, p. 53 ; St. Lascu, *Aspecte ale luptei antifasciste duse de comuniștii constănțeni*, în „Tomis“, XVI, nr. 1 (142), 1981, p. 14

ASPEKTE, DAS ORGANISATORISCHE VORHANDENSEIN DER BÜRGERLICHEN PARTEIEN IM KREIS KONSTANZA (1918—1938) BETREFFEND

Zusammenfassung

STOICA LASCU

So wie der Titel schon voraussagt, berichtet der erste Teil der Arbeit über das organisatorische Vorhandensein der zwei wichtigen bürgerlichen Parteien von Rumänien im Kreis Konstanza. Anhand der Zeitpresse und der Veröffentlichungen der Organisationen von Konstanza, werden die wichtigsten Momente ihrer Tätigkeit geschildert (Kongresse, Fusionen, Disidente, Veranstaltungen auf nationalem Gebiet).